

ระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม The Temple Management System for Social

บุญเลิศ จีรภัทร์^๑
อินดา ศิริวรรณ^๒
สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย^๓
พระมหาสหัส จิตสาโร^๔
นิภา จีรภัทร์^๕

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบบริหารวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อศึกษาระบบบริหารวัดกับการพัฒนาวัด และเพื่อศึกษาระบบบริหารวัดกับการแก้ปัญหาสังคม ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารวัด พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และประชาชนที่เข้าวัด ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัด และประชาชนที่เข้าวัด รวมข้อมูลทั้งสิ้น ๘๐๐ รูป/คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างจำนวนตามสูตรของยามานะ
$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$
 สถิติที่ใช้ในการ

การศึกษาวเคราะห์ คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต(Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) ค่าสถิติ t(t-test) และANOVA

ผลการวิจัยพบว่า ระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม อยู่ในระดับมากตามความเห็นของประชาชน แต่สำหรับพระภิกษุสามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แสดงว่าการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมต้องพัฒนาอีกมากในทุกด้าน เพื่อสามารถทำหน้าที่ภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม ระบบบริหารวัดกับการพัฒนาวัดได้ให้ความสำคัญและพัฒนางานทุกด้านในระดับปานกลาง ทั้งการจัดองค์กรคณะสงฆ์ การวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ รวมทั้งการกำหนดหน้าที่ ขั้นตอนและวิธีการทำงาน ระบบการบริหารวัดกับการแก้ปัญหาสังคม สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ในระดับมากในทุกด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การจัดองค์กรคณะสงฆ์ การวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ ซึ่งการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมควรพัฒนาทุกด้านให้ดียิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมต่อไป

^๑คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๓คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๔คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๕คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คำสำคัญ : ระบบการบริหารจัดการวัด

ABSTRACT

The research on the temple management system for society was a survey research with intention to study the current temple management system, to study the temple development system and the temple management system, and to study the temple management system and social problem solution. The populations of this study were abbots, monks, novices, and people making merit at the temples in Bangkok and surrounding areas. The samples were 800 monks, novices and lay-people. The samples were obtained by Taro Yamane formula $n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$. Statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

The results showed the temple management system for society in the opinion of the public was at a high level, but in a moderate level in the monks' opinion. This indicated that the temple management system must be improved urgently. The temple management system and the temple development system were at a moderate level. The Sangha's organization management, temple management planning, temple activities, function, method and duty in work, temple management and social problem solution, and ability in problem solving were at a high level. Any way, the temple management system for society should be improved in every aspect in order to serve the need of society.

Keywords: temple management system

บทนำ

ประเทศไทยได้สถาปนาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของสังคมไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม นับแต่ปี ๒๕๐๐ หรือประมาณ ๔๐ ปีที่ผ่านมาจะพบว่าการบริหารจัดการวัด จะดำเนินการโดยเจ้าอาวาส คอยอบรมให้พระภิกษุสามเณร การเรียนนันทกรรมบาลของพระภิกษุสามเณร การเจริญสมาธิ เจริญภาวนา และส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านทางโลกให้แก่พระภิกษุสามเณร คนในสังคมไทยทำตามและนิยมตะวันตกเมื่อสังคมตะวันตกเกิดการชะงักงันจึงทำให้สังคมไทยชะงัก

กันตามไปด้วยและหันกลับมาทบทวนหาคุณค่าในตัวเอง และสนใจศาสนา หลักคำสอนและปรัชญาทางพุทธศาสนาเพื่อหาหลักคำสอนและปรัชญาที่ช่วยกันพบทางออกใหม่แก่วิชาการต่างๆ และปัญหาต่างๆ อย่างที่นักการศึกษาหันมาสนใจศาสนา เพื่อแสวงหาปรัชญาความคิด หลักธรรม เพื่อเป็นปรัชญาแก่วงการศึกษา และระดับบางวัดมีสำนักปฏิบัติในวัด บางวัดมีโรงเรียนสอนปริยัติสามัญในวัด บางวัดมีโรงเรียนสอนบาลีในวัด แต่ในปัจจุบันวัดเป็นจำนวนมากขาดการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาวัดให้เกิดการใช้ทรัพยากรในด้านต่างๆ และการอบรมดูแลบุคลากรภายในวัด การปกครอง

ลูกวัด คือ พระภิกษุ สามเณร ให้มีวัตรปฏิบัติที่ดี นำเลื่อมใสศรัทธา สามารถเป็นที่พึ่งของญาติโยม ที่มาทำบุญที่วัด ญาติโยมเข้ามาวัดสามารถสนทนาธรรมกับพระภิกษุ สามเณร ก็สามรถได้รับธรรมตามที่ปรารถนา เมื่อญาติโยมมีทุกข์ก็สามารถเข้ามาขอคำปรึกษาหรือคำเทศน์คำสอนสามารถคลายทุกข์ดับทุกข์ได้^๓

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษา “การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบบริหารวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อศึกษา ระบบบริหารวัด กับการพัฒนาวัด และเพื่อศึกษาระบบบริหารวัดกับการแก้ปัญหาสังคม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ประชาชนที่เข้าวัด ผู้บริหารวัด พระภิกษุ สามเณร บุคลากรภายในวัด ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ และกิจกรรมตามพระธรรมวินัยภายในวัดในพื้นที่กรุงเทพฯและปริมณฑล ด้วยการสุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จัดเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องได้แก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนรวมข้อมูลทั้งสิ้น ๘๐๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม

ผลการศึกษา

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชาชน โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา รายได้ ภูมิลำเนา จากผลการสำรวจ

พบว่าประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗ และเป็นชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓ มีอายุระหว่าง ๒๖-๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖ รองลงมาคืออายุ ๑๘-๒๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕ และมีอายุมากกว่า ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับม. ๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ ส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้าน ค่าขาย คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓ รองลงมาประกอบอาชีพลูกจ้างของเอกชน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ และเจ้าของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ มีรายได้มากที่สุดระหว่าง ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓ รองลงมาคือ รายได้คือ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ ส่วนใหญ่แล้วอาศัยอยู่ภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕ รองลงมาอยู่กรุงเทพฯและปริมณฑล คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒ และอาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ ๔.๕

๒. ผลการวิเคราะห์ความเห็นระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมที่เป็นประชาชน

จากการสำรวจพบว่าความคิดเห็นโดยภาพรวมของระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม(ปัจจัยตาม) โดยรวมทุกด้านเห็นด้วยมาก โดยให้ความสำคัญมากสุดในด้านการจัดองค์กร คณะสงฆ์ภายในวัด ประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจ ให้ความสำคัญรองลงในเรื่องการวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นระบบการบริหารจัดการองค์กรวัดเพื่อสังคม(ปัจจัยที่ ๑) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ให้ความสำคัญมากสุดในด้านการบริหารมี การกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงานของแต่ละฝ่ายงานแต่ละหน่วยงาน

^๓ พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตโต), *ทางออกของสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๑), หน้า ๒๙.

และหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นระบบการวางแผนภายในวัด (ปัจจัยที่ ๒) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญมากสุดในด้านการวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นระบบการบริหารงานของบุคคลภายในวัด (ปัจจัยที่ ๓) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญมากสุดในด้านบุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณสาธิตที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบบ่ายและขอคำแนะนำง่ายกับประชาชนทั่วไป

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นระบบการบริหารทรัพยากรภายในวัด (ปัจจัยที่ ๔) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญมากสุดในด้านการบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากร เพื่อดูแลความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการสั่งการภายในวัด (ปัจจัยที่ ๕) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญมากสุดในด้านการบริหารด้วยการสั่งการและการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงานและอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยผู้บริหารตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการควบคุมภายในวัด (ปัจจัยที่ ๖) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญระดับปานกลางในด้านการบริหารมีการกำหนดเป้าหมายหรือผลงานของการ

ปฏิบัติงานในหน้าที่ของแต่ละงานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัดโดยผู้บริหารตามความต้องการของวัด

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุสามเณร

จากผลการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๓ และเป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ อายุของพระภิกษุ และสามเณร น้อยกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ รองลงมาคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ และอายุมากกว่า ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕.๔ พระภิกษุ สามเณร ส่วนมากเป็นพระลูกวัด คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๐ รองลงมาอยู่ในตำแหน่งเจ้าคณะตำบล คิดเป็นร้อยละ ๓.๐ และเป็นเจ้าคณะภาค คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ ด้านการศึกษาพบว่า พระภิกษุ สามเณร ส่วนใหญ่จบชั้น ป.๖ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ รองลงมาจบชั้นม.๓ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓ และจบปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๑.๐

๔. ผลการวิเคราะห์ความเห็นระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมที่เป็นพระภิกษุสามเณร

จากการสำรวจความคิดเห็นโดยภาพรวมของระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม โดยรวมทุกด้านเห็นด้วย (ปานกลาง) ให้ความสำคัญมากสุดในด้านการจัดองค์กรคณะสงฆ์ภายในวัด ประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจ

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นระบบการบริหารจัดการองค์กรวัดเพื่อสังคม(ปัจจัยที่ ๑) โดยรวมทุกด้านเห็นด้วย (ปานกลาง) โดยให้ความสำคัญในด้านฝ่ายงานแต่ละฝ่ายงานมีการกำหนดหน่วยงานและบุคลากรทำหน้าที่บริหารและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ

ภายในวัดให้เป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม รองลงมาคือการบริหารมีการกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงานของแต่ละฝ่ายงานแต่ละหน่วยงานและหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการวางแผนภายในวัด (ปัจจัยที่ ๒) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้มีความสำคัญในหัวข้อการวางแผนงานบริหารมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการบริหารงานของบุคคลภายในวัด (ปัจจัยที่ ๓) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้มีความสำคัญปานกลางคือบุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณสาธิตที่น่าเลื่อมใส สุภาพนุ่มนวลเป็นกันเอง เข้าพบบ่ายและขอคำแนะนำง่ายกับประชาชนทั่วไป

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการบริหารทรัพยากรภายในวัด (ปัจจัยที่ ๔) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้มีความสำคัญปานกลางคือบริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่สะดวก รวดเร็ว สุภาพนุ่มนวล ชัดเจน เทียบตรง และตรงตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการสั่งการภายในวัด (ปัจจัยที่ ๕) โดยรวมทุกด้านเห็นด้วยให้มีความสำคัญปานกลางคือการบริหารด้วยการสั่งการและการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงานและอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยผู้บริหาร ตามความต้องการของวัดและสังคม

ความคิดเห็นโดยภาพรวมของความเห็นการควบคุมภายในวัด (ปัจจัยที่ ๖)

โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ให้มีความสำคัญระดับปานกลางในด้านการบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัดเพื่อให้ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของวัดและสังคม

อภิปรายผล

การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมนั้น มีหลายปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมเช่น การจัดองค์การคณะสงฆ์ภายในวัด การวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ การบริหารบุคคลภายในวัดทำให้การบริหารและปฏิบัติงานในฝ่ายงานและกิจกรรมของคณะสงฆ์สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อการใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมของคณะสงฆ์และศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารกิจกรรม ศาสนพิธี การปฏิบัติธรรมและการพัฒนาด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์และการศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารจัดการวัดเป็นระบบสามารถทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามกำหนดและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดด้วยการนำข้อมูลและผลการดำเนินการมาใช้ปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมภายในวัดอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมนั้น จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ ได้แก่

๑. ระบบการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับมาก แต่พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลาง เกือบทุกด้าน ยกเว้นการจัดองค์กร

คณะสงฆ์ภายในวัด ประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจที่อยู่ในระดับมาก ดังนั้นการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมควรจะปรับปรุงการวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ การบริหารบุคคลภายในวัดทำให้การบริหารและปฏิบัติงานในฝ่ายงานและกิจกรรมของคณะสงฆ์สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อการใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมของคณะสงฆ์และศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารกิจกรรมศาสนพิธี การปฏิบัติธรรมและการพัฒนาด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์และการศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารจัดการวัดเป็นระบบสามารถทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามกำหนดและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดด้วยการนำข้อมูลและผลการดำเนินการมาใช้ปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมภายในวัดอย่างต่อเนื่องนั้น แสดงว่าการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมต้องทำการพัฒนาอย่างมากในทุกด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าประชาชนจะเห็นว่าการบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมสูงกว่าพระภิกษุสามเณรภายในวัด แต่ก็อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน แม้จะแตกต่างกัน ดังนั้น การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมจึงต้องพัฒนาอย่างมากเพื่อให้การบริหารจัดการวัดสามารถทำหน้าที่ภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม โดยเฉพาะการช่วยแก้ปัญหาของสังคมและประชาชนที่มีความต้องการพึ่งพาวัดมากขึ้น

๒. การบริหารจัดการองค์การภายในวัดตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับมาก แต่พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลางทุกด้าน แสดงว่ามีการบริหารจัดการภายในวัด

ให้ได้ตามความต้องการของวัดและสังคมในทุกองค์ประกอบของการบริหารจัดการองค์การภายในวัดเพียงระดับปานกลาง ยังต้องมีการจัดการการบริหารจัดการองค์การภายในวัดให้มากกว่านี้ เพื่อสามารถรองรับงานภายในวัดและความต้องการของสังคมให้ดียิ่งขึ้น การบริหารจัดการองค์การภายในวัดเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรของให้วัดให้ดียิ่งขึ้น

๓. การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง แต่พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่าการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคมนั้นต้องทำการปรับปรุงทุกด้านและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคม เพราะการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคมนั้นอยู่ในระดับปานกลางจึงทำให้มองว่าการวางแผนภายในวัดเพื่อสังคมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจึงควรปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของวัดและประชาชน

๔. การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ภายในวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ภายในวัดเพื่อสังคมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้งด้านประชาชนและพระภิกษุสามเณร ดังนั้น วัดควรจะดูแลการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ภายในวัดเพื่อสังคมได้แก่ การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากรด้านบริหาร และการดำเนินการด้านต่างๆ การบริหารแต่งตั้งถอดถอน บุคลากรด้านการบริหารและปฏิบัติงาน กิจกรรมต่างๆ ภายในวัดมีความรู้ความสามารถ บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกน่าเลื่อมใส การบริหารและการดำเนินงานในฝ่ายงานและกิจกรรมต่างๆ การบริหารงานบุคคล

ภายในวัด การพัฒนาบุคลากรภายในวัด ให้มีประสิทธิภาพและยุติธรรม เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่และกิจกรรมภายในวัดมากขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรภายในวัดให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม

๕. การบริหารงานทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคมทั้งด้านประชาชนและพระภิกษุสามเณรอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาและปรับปรุงด้านการบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากร เพื่อดูแลความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด อาคารสถานที่ภายในวัดมีจำนวนและขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การฟังธรรม บำเพ็ญกุศล การศึกษาอบรมของประชาชน บริเวณอาคารสถานที่ภายในวัด มีบริการที่สะดวก รวดเร็ว สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน เที่ยงตรง และตรงตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด อุปกรณ์ภายในวัด มีการจัดเตรียมไว้ให้บริการในจำนวนเพียงพอและพร้อมต่อการให้บริการตามความต้องการของประชาชนและงานวัด การบริหารอาคารสถานที่และศาสนสมบัติภายในวัดเป็นระบบและสามารถสอบถามข้อมูลการใช้บริการได้อย่างสะดวก รวดเร็วและชัดเจนตามความต้องการของประชาชนและงานของวัด การบริหารทรัพยากรภายในวัดมีการนำข้อมูล ความต้องการของประชาชนและข้อมูลด้านต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้ดีขึ้นและตรงตามความต้องการของประชาชน เพื่อสามารถรับรองการพัฒนาวัดและความต้องการของสังคมได้มากยิ่งขึ้น

๖. การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคมทั้งด้านประชาชนและพระภิกษุสามเณรอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้การบริหารด้วยการชี้แนะและการแนะนำในการปฏิบัติงาน การบริหารด้วยการสั่งการและการมอบหมายงาน การกำหนดผลประโยชน์และแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีการทำงาน ขั้นตอน ระเบียบ การปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่ของฝ่ายงาน และบุคคล การบริหารงานและการดำเนินการต่างๆ ของฝ่ายงานและบุคลากร การตรวจสอบ หรือการติดตามประเมินผลการสั่งการการชี้แนะ การแนะนำ การมอบหมายงาน ผลประโยชน์ วิธีการทำงาน โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัด การปรับปรุงการทำงาน การมอบหมายงาน ระเบียบวิธีการทำงาน และขั้นตอนการทำงานของฝ่ายงานและบุคคล โดยภายในวัดและประชาชนร่วมกันปรับปรุงตามความต้องการของวัดและสังคม ในการบริหารของวัดเกี่ยวกับการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ขาดประสิทธิภาพในการทำงานควรปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคม

๗. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคม ตามความเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง พระภิกษุสามเณรมีความเห็นในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคมทั้งด้านประชาชนและพระภิกษุสามเณรอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้การบริหารมีการกำหนดเป้าหมายหรือผลงานของการปฏิบัติงานในหน้าที่ของแต่ละงานของฝ่ายงาน และบุคคลภายในวัด โดยผู้บริหารตามความต้องการของวัด การบริหารมีการวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลในหน้าที่ในกิจกรรมที่ปฏิบัติภายในวัด โดยหัวหน้างานหรือผู้บริหารวัดจากการ

ดำเนินงานตามความต้องการของวัดและสังคม การวัดผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินงานโดยหัวหน้างาน หรือผู้บริหารอย่างต่อเนื่องในหน้าที่ ในกิจกรรมของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัด เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามความต้องการของวัดและสังคม การวัดผลการปฏิบัติงานมีการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัด ในการทำหน้าที่ กิจกรรมต่างๆ ตามความต้องการของวัดและสังคม การบริหารมีการนำผลการดำเนินงานมา ปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคลากรภายในวัด เพื่อให้ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของวัดและสังคม ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของฝ่ายงานและบุคคลภายในวัด ถูกนำมาปรับปรุงโครงการกิจกรรม ปรับปรุงวิธีการทำงานของฝ่ายงานและบุคคล และการกำหนดโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารและบุคลากรภายในวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและสังคม ดังนั้น การควบคุมภายในวัด เพื่อสังคมควรมีการพัฒนาปรับปรุงโดยผู้บริหาร บุคคลในวัดให้ตรงตามความต้องการของวัดและสังคม

ระบบการบริหารวัดกับการพัฒนาวัด โดยให้ความสำคัญในด้านการจัดองค์กรคณะสงฆ์ ภายในวัด ประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจ ให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะ รวมทั้งด้านการบริหารมีการกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงานของแต่ละฝ่ายงานแต่ละหน่วยงานและหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากร เพื่อดูแลความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด ซึ่งสอดคล้อง

กับการศึกษาของพระมหาสหัส ฐิตสาโร และคณะ ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น เนื่องมาจาก

หนึ่ง โครงสร้างการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ที่มีลักษณะเป็นปรัมาต อันเป็นลักษณะการบริหารสั่งการตามลำดับขั้น และเป็นการสื่อสารทางเดียว โดยมีสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่ในการจัดทำข้อมูล แผนงาน และโครงการต่างๆ เสนอเข้าสู่มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและสั่งการไปยังองค์กรรองลงมา นอกจากนั้น ลักษณะการรายงาน มักจะเป็นการรายงานผลการดำเนินการหรือปัญหาให้ทราบ มิใช่ข้อมูลเชิงข้อคิดเห็น การประชุมก็เป็นเพียงการประชุมเพื่อให้เกิดการติดต่อประสานงาน การรับฟังนโยบายและส่งมอบงาน มากกว่าจะเป็นประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานและการบริหาร

สอง การบริหารงานบุคคลในองค์กรคณะสงฆ์ ไม่สามารถสร้างศาสนทายาทในด้านต่างๆ ให้แก่องค์กรคณะสงฆ์ได้เพียงพอ โดยเฉพาะในชนบท ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษา ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ขาดการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับชุมชน ผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้การเผยแผ่ธรรมทั้งปริยัติและปฏิบัติมีคุณภาพและประสิทธิภาพลดลง และมียศภพในการปฏิบัติและการบริหารลดลง

สาม การจัดการและระบบการบริหารขององค์กรคณะสงฆ์ มีการกำหนดภาระหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งชัดเจน แต่ขาดการเชื่อมโยง มีลักษณะแบบต่างคนต่างทำ โดยเฉพาะด้านการศึกษา ด้านการบริหารเงิน การสาธารณูปโภค การเผยแผ่ธรรม การศึกษา สงเคราะห์ และสาธารณสงเคราะห์ ทำให้

ทิศทางการพัฒนาองค์กรไม่ชัดเจนและไม่เป็นไปในทางเดียวกัน

ดังนั้น การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมนั้น คณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจ มีการวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะฯ รวมทั้งการบริหารควรมีการกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงาน ขั้นตอนการทำงานของแต่ละฝ่ายงานแต่ละหน่วยงานและหน้าที่งานแต่ละบุคคลภายในวัดที่สามารถดำเนินงานได้ตามความต้องการของวัดและสังคม ในด้านการบริหารสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ภายในวัด โดยหน่วยงานและบุคลากร เพื่อดูแลความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อประชาชนและวัด

ระบบการบริหารวัดกับการแก้ปัญหาสังคม มีการจัดองค์กรคณะสงฆ์ภายในวัดประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่การบริหารจัดการทางด้านศาสนกิจ และการวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ มีการกำหนดลักษณะงานวิธีการทำงานขั้นตอนการทำงานของแต่ละหน่วยงาน และแต่ละบุคคลให้สามารถดำเนินงานตามความต้องการของสังคม มีการวางแผนงานบริหาร มีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการบริหารงานของคณะสงฆ์และการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดดำเนินงานตามความต้องการของสังคม การบริหารงานของบุคคลภายในวัดให้บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกภาพและสมณสาธิตที่น่าเลื่อมใส สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน เที่ยงตรงและตรงตามความต้องการของประชาชน การสั่งการภายในวัดมีการสั่งการและการมอบหมายงานให้แก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงานและทำหน้าที่ความรับผิดชอบตามความต้องการของสังคม และการควบคุมภายในวัดมีการนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่าย

งานและบุคลากรภายในวัดเพื่อให้ผลการทำงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของสังคม

ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. การบริหารจัดการวัดเพื่อสังคมนั้น การวางแผนบริหารจัดการวัดด้านต่างๆ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ การบริหารบุคคลภายในวัดทำให้การบริหารและปฏิบัติงานในฝ่ายงานและกิจกรรมของคณะสงฆ์สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม การบริหารทรัพยากรภายในวัดเพื่อการใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมของคณะสงฆ์และศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารกิจกรรม ศาสนพิธี การปฏิบัติธรรมและการพัฒนาด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์และการศาสนาตามความต้องการของสังคม การบริหารจัดการวัดเป็นระบบสามารถทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามกำหนดและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ต้องพัฒนาวัดอย่างมาก เพื่อให้การบริหารจัดการวัดสามารถทำหน้าที่ภายในวัดตามความต้องการของวัดและสังคม โดยเฉพาะการช่วยแก้ปัญหาของสังคมและประชาชนที่มีความต้องการพึ่งพาวัดมากขึ้น

๒. การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดต้องมีการจัดทำการบริหารจัดการองค์กรภายในวัดให้มากกว่านี้ เพื่อสามารถรองรับงานภายในวัดและความต้องการของสังคมให้ดียิ่งขึ้น การบริหารจัดการองค์กรภายในวัดเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรของให้วัดให้ดียิ่งขึ้น

๓. การวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคม ต้องทำการปรับปรุงทุกด้านและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการ

ต้องการของวัดและสังคม เพราะการวางแผนงานภายในวัดเพื่อสังคมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง จึงทำให้มองว่าการวางแผนภายในวัดเพื่อสังคมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจึงควรปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของวัดและประชาชน

๔. การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ภายในวัดเพื่อสังคม ได้แก่ การบริหารการสรรหา จัดเตรียมบุคลากร ด้านบริหาร และการดำเนินการด้านต่างๆ การบริหารแต่งตั้งถอดถอน บุคลากรด้านการบริหารและปฏิบัติงาน กิจกรรมต่างๆ ภายในวัดมีความรู้ความสามารถ บุคลากรภายในวัดมีบุคลิกน่าเลื่อมใส การบริหารและการดำเนินงานในฝ่ายงานและกิจกรรมต่างๆ การบริหารงานบุคคลภายในวัด การพัฒนาบุคลากรภายในวัด ให้มีประสิทธิภาพและยุติธรรม เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่และกิจกรรมภายในวัดมากขึ้นเพื่อ

พัฒนาบุคลากรภายในวัดให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม

๕. การบริหารงานทรัพยากรภายในวัดเพื่อสังคม มีการนำข้อมูล ความต้องการของประชาชนและข้อมูลด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้ดีขึ้นและตรงตามความต้องการของประชาชน เพื่อสามารถรับรองการพัฒนาวัดและความต้องการของสังคมได้มากยิ่งขึ้น

๖. การสั่งการภายในวัดเพื่อสังคมในการบริหารของวัดเกี่ยวกับการสั่งการภายในวัดเพื่อสังคม ขาดประสิทธิภาพในการทำงานควรปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคม

๗. การควบคุมภายในวัดเพื่อสังคมนั้นการควบคุมภายในวัดเพื่อสังคมควรมีการพัฒนาปรับปรุงโดยผู้บริหาร บุคคลในวัดให้ตรงตามความต้องการของวัดและสังคม

บรรณานุกรม

พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต). **ทางออกของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๑.